

PEDAQOJİ İNNOVASIYALAR VƏ PEDAQOJİ TEXNOLOGİYALAR MÜASİR TƏHSİLİN KEYFİYYƏTİNİ YÜKSƏLDƏN MÜHÜM AMİL KİMİ

UOT 37.01

Arzu Əli qızı Əhmədova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

E-mail: arzu.ahmadova880@gmail.com

Rəyçilər: *ped.ü.f.d., dos. P.M. Həsənova,*
ped.ü.f.d. N. İsmayılova

Açar sözlər: *pedaqoji innovasiya, pedaqoji texnologiya, optimallaşdırma, yaradıcı təfəkkür, fəal təlim, nəzəri aspekt, praktik aspekt, yaradıcı şərait, intensiv yol, ekstensiv yol, müasir təhsil.*

Ключевые слова: *модернизация образования, научно-технический прогресс, современное образование, профессиональная компетентность*

Key words: *modernization in education, scientific and technical progress, modern education, professional competence*

İnnovasiya (lat. *Innovato* – yenilənmə deməkdir) texnika və texnologiyanın yeni növlərini təmin edəcək bir proses kimi vəsaitlərin iqtisadiyyatda yerləşdirilməsidir. İnnovasiya başqa sözlə, həmçinin yüksək səmərəlilik və tərəqqi məqsədilə yeniliyin tətbiqi, insanın intellektual fəaliyyətinin, kəşfinin, ixtirasının son nəticəsinin və ya təkmilləşdirilmiş halının cəmiyyətə təqdim edilməsidir. Müasir dövrdə innovasiyanın kateqoriyalaşdırılması və onun dərəcələrinin müəyyənləşdirilməsi “İnnovasiya matris”i əsasında tam şəkildə həyata keçirilir. Mahiyyət etibarilə dörd sektordan (sırası ilə inqilabi, dəstəkləyici, bəsit və dağıdıcı innovasiya) ibarət olan matris innovasiyaya zərurət duyulan sahə ilə bu zərurəti şərtləndirən problem arasındakı mühüm əlaqələri tədqiq edir. İnnovasiya kortəbii bir proses olmadığından, onun ləbüdlüyünün ölçülməsi və mümkün nəticələrinin səmərəlilik baxımından qiymətləndirilməsi nəticə etibarilə müvəffəqiyyət üçün müstəsna bir əhəmiyyət kəsb edir. Geniş mənada innovasiya elmi-texniki, intellektual potensialı səfərbər edərək, səmərəliliyi və digər iqtisadi fərqlənmələrə nail olmanı əhatə edən tədbirlərin tam sistemidir.

Texnologiya – istehsalı sferasında və idarəetmədə yeniliyi ifadə edən latın mənşəli isim kimi, innovasiya isə yeniləşmə mənasında şərh olunur. Məqsədyönlü, dəqiqləşdirilmiş, kollektiv nəticənin məhsulu olaraq innovasiyanın məramı daha çox praktiki tətbiq səciyyəlidir, iqtisadi inkişafın ölçüsü artdıqca innovasiya anlayışı daha məzmunlu əhəmiyyət kəsb edir. İnnovasiya əvvəllər yalnız texnologiya sferası ilə məhdudlaşdırsa, müasir zamanda o, istehsalın idarə olunmasının təşkilati metodlarını da öz əhatə dairəsinə qatmışdır. İnnovasiya, yəni yenilik pedaqoji sistemin daxili ehtiyatları hesabına (“in” – daxili deməkdir) baş verir. İnnovasiya həmçinin keyfiyyətə təkmilləşmiş pedaqoji sistemdə vəhdət halında götürülmüş ideyalar, proseslər, vasitələr və nəticələrdir. Pedaqoji sistemin yeniləşməsi üçün innovasiya çox vacib və aktual bir vasitədir o, səriştəli təhlil və yaradıcı iş tələb edir.

Bilirik ki, hər bir pedaqoji proseslər pedaqoji sistemdə baş verir. Pedaqoji sistem komponentlərin (hissələrin) sabit və möhkəm birliyi. Əgər bu birlikdə baş verən dəyişikliklər (yeniliklər) müəyyən edilmiş həddi keçərsə, onda sistem dağılar və onun yerində başqa xassələri olan yeni bir pedaqoji sistem əmələ gəlir. Hər hansı pedaqoji sistemin strukturu bir-birilə qarşılıqlı əlaqədə olan elementlərin məcmusundan ibarətdir:

- öyrənənlər (şagirdlər);
- təlim və tərbiyənin ümumi və xüsusi məqsədləri;
- təlim və tərbiyənin məzmunu;
- təlim və tərbiyə prosesi;
- pedaqoji işçilər;
- texniki təlim vasitələri;
- təlim və tərbiyə işinin təşkili formaları, ;
- təlim, təhsil-tərbiyə prosesinin idarə olunması;
- təlim və tərbiyə prosesinin texnologiyası;
- təlim və tərbiyə prosesinin nəticələri.

Bu pedaqoji sistemin komponentlərindən hər biri on kiçik elementlərə (hissələrə) parçalana bilər. Başqa sözlə, pedaqoji sistem qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmağı təmin edən sabit təşkilati-texnoloji bir kompleksdir və pedaqoji sistem texnologiyasız heç zaman ola bilməz.

Bilirik ki, müasir texnologiya olan yerdə, həmişə yüksək keyfiyyətdə olur. Keyfiyyət pedaqoji sistemin imkanlarını müəyyən edir və o, müəyyən mənada həmçinin idarəetmədən də asılıdır. Təlim və tərbiyə prosesinin məhsuldarlığı həmçinin pedaqoji sistemin təkmilləşdirilməsindən də çox asılıdır. Həmçinin təlim və tərbiyə prosesinin məhsuldarlığı pedaqoji sistemin təkmilləşdirilməsindən də çox asılıdır.

6) Ünsiyyətə vaxtında girmək və pedaqoji taktı gözləmək bacarığına.

Ümumiyyətlə, hər bir fənn müəllimi təlimi optimallaşdırmağı bacarmalıdır. Müasir tədrisdə aparılan yeniləşmə prosesinin təhlili əsasında pedaqoji sistemdə gedən innovasiya prosesini əsasən üç növə ayırmaq olar:

1. Aşağı səviyyə: Burada yeni qeyri-adi adlar və ümumi ifadələrdə dəyişikliklər aparılması güman edilir;

2. Orta səviyyə: Burada məsələdə (problemdə) mahiyyətə toxunulmadan baxılan formalar dəyişir;

3. Yüksək səviyyə: Burada bütün pedaqoji sistemdə onun başlıca komponentlərinin əsaslı şəkildə dəyişdirilməsi baş verir.

Əslində üçüncü hal daha yüksək elmi və praktiki dəyərə malikdir, qalan iki hal isə keçici xarakter daşıyır və “innovasiya” xatirinə yerinə yetirilir. Aparılan təhlillər göstərir ki, üçüncü səviyyə innovasiyanın çox cüzi bir hissəsini təşkil edir. Humanist məktəblərin təcrübəsi artıq innovasiya fəaliyyətin konkret forma və üsullarını müəyyən etmişdir. Onlardan aşağıdakıları misal göstərmək olar:

1. Təlim-tərbiyə fəaliyyətinin diferensiasiyası;

2. Tərbiyə və təlim prosesinin fərdiləşdirilməsi;

3. Hər bir tərbiyə olunanın (şagirdin) meyl və qabiliyyətinin inkişafı üçün əlverişli şəraitin yaradılması;

4. Homogen (eyni mənşəli) siniflərin və paralellərin formalaşdırılması;

5. Təlim-tərbiyə üçün normal və yaradıcı şəraitin yaradılması.

6. Şagirdə və onun inkişafına inamın formalaşdırılması və s.

Respublikamızda aparılan təhsil islahatları pedaqoji innovasiyalara geniş yol açmaqla yanaşı, Avropa təhsil standartlarına uyğun gələn yeniliklər aparmağı, innovasiyaları tətbiq etməyi zəruri edir. Müəllimlərin peşəkarlıq və səriştəlilik səviyyəsinin artırılması bu zəruriyyətdən irəli gələrək günümüzün prioritet vəzifələrindən birinə çevrilir. Dünyada baş verən pedaqoji yenilikləri mənimsəmək, onlardan istifadə etmək və yeniliklər yaratmaqla pedaqoji fəaliyyətin məzmununu dərinləşdirmək aktual problem olaraq təhsilimizin qarşısında durur.

Dünya təhsil sistemlərində mövcud olan pedaqoji yeniliklərin öyrənilməsi və tətbiq edilməsi həmçinin yaradıcı pedaqoqlar, müəllimlər tərəfindən yeniliklər yaratmaqla onların tətbiq edilməsi müəllimlərdən yaradıcı pedaqoji təfəkkür, təşəbbüskarlıq tələb etdiyindən onların peşəkarlıq və səriştəlilik səviyyələrinin artırılması, innovasiyaları öz fəaliyyətlərinə gətirmələri mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Problemnin aktuallığı. Müasir təhsil prosesində pedaqoji innovasiyaların tətbiqində təhsilverənlərin peşə səriştəliliyinin artırılmasının araşdırılması məqalənin aktuallığını şərtləndirir.

Problemnin elmi yeniliyi. Məqalədə XXI əsr təhsilinin gələcək perspektivləri araşdırılır.

Problemnin nəzəri və praktik əhəmiyyəti. Məqalədən magistrantlar, təhsil işçiləri və pedaqoji sahədə təhsilənlər və gənc müəllimlər faydalana bilərlər.

Ədəbiyyat

1. L. Kurikulum və pedaqogika. Bakı, 2019, SkyE, 508 s.
2. Cəbrayilov İ.H. Müasir təhsil: axtarıqlar və perspektivlər. Bakı: Mütərcim, 2013.
3. Mehrabov A.O. Müasir təhsilin konseptual problemləri. Bakı: Mütərcim, 2010, 516. s. 34.
4. Wealth And Demokracu Go Hand In Hand.//http: // www. Gfmag.com/archives / 140-july-august-2011/11303-wealth-a.
5. Нейматов Я.Н. Образование в XXI веке. М., 2002.

A.A. Axmedova

О педагогических инновациях и педагогических технологиях

Резюме

Постепенное усиление процессов глобализации и интеграции в мире в современную эпоху широко стимулировало применение современных технологий обучения в системе образования. Применение методов активного обучения в системе образования требует радикальных изменений на всех уровнях образования, а также постоянную организацию целенаправленной педагогической работы в этом направлении. Использование педагогических инноваций и педагогических технологий в образовательном процессе играет очень большую роль в формировании конкурентоспособной личности и, как следствие, в ускорении динамики развития самого общества.

A.A. Ahmadova

About pedagogical innovations and pedagogical technologies

Summary

The gradual strengthening of the processes of globalization and integration in the world in the modern era has widely stimulated the use of modern teaching technologies in the education system. The use of active learning methods in the education system requires radical changes at all levels of education, as well as the constant organization of targeted pedagogical work in this direction. The use of pedagogical innovations and pedagogical technologies in the educational process plays a very important role in the formation of a competitive personality and, as a consequence, in accelerating the dynamics of the development of society itself.

Redaksiyaya daxil olub: 02.10.2023